

TOWARZYSTWO MIŁOŚNIKÓW
GŁOGOWA

Encyklopedia

Ziemi

Głogowskiej

Zeszyt 32

TMG

Głogów 1995

Komitet redakcyjny:

Antoni Bok,
Janusz Chutkowski (redaktor naczelny,
Jerzy Dymytryszyn (sekretarz redakcji),
Zenon Hendel,
Jerzy Sadowski.

Konsultaci:

Henryk Ciejka – kartografia
Sławomir Krawczyk – architektura
Robert Górniak – historia Kościoła

Autorzy haseł zamieszczonych w zeszycie 32:

Urszula Kulus
Paweł Łachowski
Andrzej Malinowski
Artur Pacyga
Bożena Polańska
Izabela Wróblewska

Zeszyt poświęcony całkowicie
miastu i gminie SŁAWA

Ebook na podstawie oryginalnego wydania broszurowego wykonał:

Albin Tomalak

mailto: albin.tomalak@neostrada.pl

Kronika Ludwika Stępczaka

W czerwcu 1945 r. kierownik Publicznej Szkoły Powszechnej w Sławie L. Stępczak rozpoczął pisać kronikę pt.: „Kronika Publicznej Szkoły Powszechnej w Sławie Śląskiej powiatu głogowskiego (Dolny Śląsk). Rozpoczęta 1 czerwca 1945 r. zawiera zarys historyczny miasta oraz przebieg chwili oswobodzenia” (tytuł umieszczony na okładce). Nazwa wskazuje na wąski temat pracy, jednakże autor objął szerokim spojrzeniem świeżo powstały powiat głogowski. Kronika została napisana ręcznie (piórem) w księdze oprawionej w grube ciemnoczerwone okładki. Oprócz tekstu na 245 stronach (numeracja autora hasła) posiada: 114 oryginalnych fotografii i pocztówek, 35 plakatów i obwieszczeń, 1 gazetkę, 3 tzw. cegiełki oraz 11 pism urzędowych. Zasadniczy temat kroniki (okres powojenny) poprzedzony został wypisami z odległej przeszłości na podstawie niemieckiej magistrackiej kroniki miasta, na którą L. Stępczak kilkakrotnie się powołuje. Główna część pracy dzieli się na: II wojnę światową, wyzwolenie Sławy 1. II. 1945 r. oraz pierwsze, w przybliżeniu 3 lata, po wojnie - do 1. X. 1947 r. (do tego autor dołączył luźną kartkę z wypunktowanymi wydarzeniami z XI-XII 1947 r.). Okres wojny, w kroczenie Rosjan do miasta oraz pierwsze tygodnie po nim, oparte zostały na wywiadach z uczestnikami tych wydarzeń. Od przełomu III na IV 1945 r. Stępczak w dużej części sam był świadkiem przedstawionych faktów. Większość opisanych ludzi znał osobiście (na stopie towarzyskiej): gen. J. Rómmela, księdza proboszcza K. Tomkiewicza, pełnomocników rządu, burmistrzów, kierowników zakładów, ko-

mendantów milicji, wojska itd. Razem z załączonymi dokumentami kronikę można ocenić jako wiarygodną. Ponadto pisał ją niewątpliwie prawdziwy patriota, poprawną polszczyzną, z wyczuciem i polotem. Jest ona bodaj jedynym w swoim rodzaju źródłem tak wnikliwie opisującym Sławę Śląską, będącą tymczasową siedzibą powiatu głogowskiego, z bogatym kalendarium wydarzeń. Przyczyn nagłego zakończenia kroniki - jesienią 1947 r. - można się doszukiwać w natłoku obowiązków służbowych jakie spadły na L. Stępczaka. Jego rodzina dysponuje nagromadzonymi materiałami w postaci luźnych notatek, plakatów, pism, które miały służyć autorowi do kontynuowania dzieła. Część archiwaliów uległa zniszczeniu. Jedynym obcym akcentem w kronice jest doklejone później przez Estellę Wolańską zdjęcie T. Wolańskiego – kierownika powiatowego PUR-u. Z kroniki korzystano przy pisaniu kilku prac magisterskich. Oprócz oryginału w Szkole Podstawowej w Sławie istnieje odpis w części poświęconej wyłącznie sprawom szkolnym, wykonany przez brata L. Stępczaka - Józefa. (Artur Pacyga)

Literatura: L. Stępczak, Kronika Publicznej Szkoły Powszechnej w Sławie Śląskiej powiatu głogowskiego (Dolny Śląsk): L. Stępczak, Kronika Publicznej Szkoły Powszechnej w Sławie Śląskiej 1945-47; archiwalia z l 1945-48 (w posiadaniu rodziny Stępczaków).

Przybyszów - wieś, położona około 3 km na wschód od Sławy. Liczy obecnie 444 mieszkańców (stan na V. 19955 r.). Posiada przysiółek Ceglówka, a przed końcem ostatniej wojny podlegał mu jeszcze nieistniejący już folwark Potrzebówko Górne (Bänsch - vorwerk).

Pierwotną nazwą wsi granicznej księstwa głogowskiego było Zbicersko (podana w Recesie Granicznym między Wielkopolską a Księstwem Głogowskim z pierwszej połowy XVI w.), którą Niemcy zmienili na Pürschkau. Po roku 1945 powrócono na krótko do pierwotnej nazwy Zbiersko, następnie zmieniono ją na Pietruszkowo, by w końcu ustalić nazwę obowiązującą do dzisiaj - Przybyszów.

Trudno dzisiaj ustalić kiedy wieś powstała. Faktem jest, że już istniała gdy Sława i okoliczne włości zostały nabyte przez ród Rechenbergów w drugiej połowie XV w.. W dokumentach, jak też i międzywojennych publikacjach historyczno - krajoznawczych, majątek ziemski określano nazwą „Sława - Przybyszów”. Wynikało to z faktu, że większość ziemi ornej, łąk i pastwisk, rozciągała się pomiędzy tymi miejscowościami. Większość mieszkańców wsi żyła z. rolnictwa. Ziemie na tym terenie nic są urodzajne, dlatego oprócz uprawy mniej wymagających zbóż i roślin okopowych, hodowano liczne pogłowie zwierząt. Zwyczajem było, że właściciel majątku osobiście nadzorował go w trakcie wzmożonych prac polowych i w tym celu przeprowadzał się wówczas ze Sławy do Przybyszowa. Po żniwach wraz z chłopami świętował dożynki.

Zabudowę gospodarczą majątku ziemskiego ulokowano po prawej stronie głównej drogi, na małym wzniesieniu, w części północnej wsi. Składała się ona z obór, stajni i innych budynków inwentarskich. Przed budynkami, po lewej stronie drogi w parku stoi dwór (pałacyk). Zbudowany został z kamienia około 1600 r., w stylu renesansowym. Niemieckie źródła podają, że pierwotnie był tam klasztor cystersów lub stanica rycerska. Budynek piętrowy z zewnątrz posiada portal renesansowy z wejściem flankowym. Nad wejściem płaskorzeźbione kartusze. Elewacja budynku była ozdobiona sgraffito (obecnie zachowane nieliczne fragmenty). Po drugiej stronie drogi, na wzniesieniu, znajduje się kościół - pierwotnie kaplica dworska późnorenesansowa z 1657-.58 r, przebudowana w XIX w.. Ufundowana została przez barona von Barwitza. Wyposażenie wnętrza barokowe. Ołtarz z kopią Madonny Sykstyńskiej był darem hrabiny Anny von Haugwitz (wcześniej wisiał obraz „Marii pod Krzyżem”, który przeniesiono do kościoła w Sławie jako pomnik bohaterów). Za dworską kaplicą, w budynku szeregowym mieszkała służba z rodzinami. (Artur Pacyga)

Sława – apteka

W dniu 13 stycznia 1795 r. w Głogowie Carl Wilhelm Gerber uzyskał koncesję na prowadzenie apteki w Sławie. Aptekarz Gerber zapewne cieszył się uznaniem i szacunkiem ludności miasta gdyż w latach 1809-1816 piastował urząd burmistrza Sławy. W późniejszych czasach apteka często zmieniała właściciela. Od roku 1838 prowadził ją Carl Theodor Ulbrich, który zmarł w 1871 r. Jego żona Christiane Sophie Wilhelmine Ulbrich zatrudniła do prowadzenia apteki aptekarza Maxa Schwondera (1871-1875). Kolejnym właścicielem był Adolf Ulbrich. W 1885 r. aptekę prowadził Schirm, który w grudniu 1887 r. sprzedał ją aptekarzowi G. Fritsche ze Świdnicy. Kolejnymi właścicielami sławskiej apteki byli: Freytag (1891), Schliebs (1894), Paul Hoff (1897), Wilhelm Kasper (1905), Max Georg Kintzel (1914), Friedrich Schwarzkopt (1933), którego żona - Żydówka została w czasie wojny aresztowana przez Gestapo i zamordowana w Oświęcimiu.

Po przejściu Sławy przez władze polskie objął aptekę na podstawie zezwolenia Pełnomocnika Rządu na Okręg Administracyjny Dolnego Śląska – Inspektoratu Administracyjnego, mgr farmacji Aleksander Orłowski. Przybył on do Sławy w końcu kwietnia 1945 r. i od magistratu otrzymał klucze do apteki. Zastał tu ogromny bałagan i nieład a rozsypane zioła, leki, pudełka i butelki zalegały podłogę we wszystkich pomieszczeniach. Po kilku dniach apteka rozpoczęła swoją działalność i przez pierwsze trzy tygodnie leki wydawane były bezpłatnie. Aleksander Orłowski wykupił aptekę w Sławie na własność. Poza pracą w aptece wykładał on również chemię w Liceum Ogólnokształcącym w Sławie.

W czerwcu 1951 r. apteka w Sławie została upaństwowiona w czasie nieobecności jej właściciela, który

przebywał w tym czasie w wojsku. Kierownikiem Apteki Społecznej Nr 37 w Sławie była Barbara Maślińska-Małek (1952). W dniu 3 maja 1952 r. aptekę przejął prowizor farmacji Walerian Faworski. W 1953 r. przekazał ją mgr farmacji Alicji Rubiec Masalskiej, która pracowała w niej do 1979 r. Następnie kierowała apteką mgr farmacji Barbara Czapska, a po niej aptekę przejęli w dniu 30. III. 1979 r. mgr farmacji Maciej Wróblewski i mgr farmacji Izabela Wróblewska. W dniu 14. IX.1991 r. nabyli oni aptekę w Sławie na własność. (Izabela Wróblewska)

Sława – Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska”

26 czerwca 1945 r. założona została spontanicznie przez mieszkańców miasta Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska”. Jej prezesem został Marian Miś, a sekretarzem Maksymilian Heynat. Niezależnie on niej powstały spółdzielnie spożywców w Krzepielowie i Zalesilu (Stare Strącze). Borykały się one z ogromnymi trudnościami, szczególnie w zakresie transportu i zaopatrzenia.

22 lipca 1945 r. zwołane zostało nadzwyczajne zebranie członków Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”, na którym formalnie zawiązano spółdzielnię. 15 lutego 1946 r. została ona zarejestrowana w Zarządzie Miejskim w Sławie. Zarząd jej tworzyli: Leon Mieczyski, Anzelm Rękoś, Stanisława Górską, Romuald Sawczak i Zygmunt Lewiński. 6 lipca 1946 r. statut spółdzielni został wpisany do rejestru Sądu Okręgowego w Głogowie z siedzibą w Nowej Soli. Założycielami spółdzielni byli między innymi: Józef Filipowski, Roch Barciszewski, Jakub Ignys, Michał Jende, Jan Antkowiak, Bogdan Porankiewicz, Piotr Jagiełło, Franciszek Bąk, Marian Jaroszewski i Błażej Zajdel. Ogółem było wówczas tylko 30 członków z pełnym wkładem 3.600 zł. W 1947 r. było już 47 członków z wkładem 13.950 zł. Spółdzielnia zatrudniała 3 pracowników umysłowych i 3 fizycznych. Na początku tegoż roku zostały zakupione 2 ciągniki marki „Ferguson”. Traktorzyści Edward Buczek i Stefan Wilk świadczyli usługi gospodarzom okolicznych wsi.

4 stycznia 1948 r. Spółdzielnia Spożywców „Przyszłość” z Krzepielowa połączyła się z G. S. Sława. Spółdzielnia Spożywców „Pionier” z Zalesia przyłączyła się do G.S. Sława 18 kwietnia 1948 r. W tym czasie G.S. Sława uruchomiła skup

zboża w Sławie i Krzepielowie. W tych miejscowościach wprowadzono też sprzedaż towarów masowych. W Sławie uruchomiono młyn motorowy przy ul. Głogowskiej, a w Krzepielowie otwarto masarnię, której kierownikiem został Stanisław Małecki. W Starym Strączu otwarto olejarnię. Spółdzielnia zorganizowała też ośrodki maszynowe w Krzepielowie, Krążkowie, Starym Strączu, Goli, Przybyszowie i Sławie. W roku 1949 było już 420 udziałowców a G.S. Sława posiadała 8 sklepów i zakłady produkcyjne: masarnię, piekarnię, młyn, gorzelnię i olejarnię. W 1949 r. roku uruchomiono punkty skupu żywności rzeźnego w Sławie i Krzepielowie. 20 lutego 1949 r. prezesem G.S. został Stanisław Górecki, wiceprezesem Józef Jurgawka, a członkami zarządu Józef Hryhorowicz i Anzelm Rękoś. W 1950 r. prezesem spółdzielni został Roman Wasiek, a później Kazimierz Borecki. Spółdzielnia posiadała już 865 członków i zatrudniała 30 osób.

Od roku 1954, kiedy to prezesem G.S. Sława został Józef Haczkowski, nastąpił gwałtowny rozwój, który uplasował ją na pierwszym miejscu w województwie zielonogórskim i jednym z pierwszych miejsc w kraju. (Andrzej Malinowski)

Literatura: J. Chutkowski, Dzieje Głogowa, t. II, Legnica 1991; Kronika Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Sławie.

Sława – kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła

Pierwsza wzmianka o istnieniu parafii w Sławie, a dokładnie dotycząca osoby plebana, pochodzi z 1404 r.. Sama parafia powstała prawdopodobnie dużo wcześniej. Możliwe, że stało się to wkrótce po założeniu miasta przez księcia głogowskiego Konrada, a więc w połowie XIII wieku.

Do 1524 r. Sława należała do diecezji poznańskiej. W latach 1524-1654 kościół parafialny był we władaniu ewangelików. Gdy zwrócono go katolikom parafia włączona została do metropolii wrocławskiej.

Dzisiejszy, późnorenesansowy styl świątyni, pochodzi z 1604 r.. Istniejący wówczas kościół został przebudowany przez protestantów w celu dostosowania do obrządku luteranckiego. Na wcześniejsze pochodzenie budynku wskazuje jego plan, typowy dla kościołów średniowiecznych, składający się z prostokątnej nawy, wydzielonego prezbiterium i wieży przylegającej od zachodu. Wieża została założona na planie kwadratu, przechodząc wyżej w ośmiobok. Zwieńczeniem jej jest wysmukła iglica.

W XVIII wieku kościół był dwukrotnie niszczone przez pożary, pierwszy raz w 1765 r., powtórnie w 1790 r. Z okresu po pierwszym pożarze pochodzą sklepienia kolebkowe z lunetami. Najbardziej jednak zasługuje na uwagę obszerne wnętrze kościoła z renesansowym i barokowym wyposażeniem. Do zabytków należy między innymi drewniany ołtarz główny pochodzący z 1603 r., z pięcioma płaskorzeźbami rytymi w drewnie. Przedstawiają one sceny z Drogi Krzyżowej Chrystusa: „Mycie nóg”, „Górę Oliwną”, „Biczowanie”, „Złożenie do grobu” i „Zmartwychwstanie”. Innym cennym zabytkiem jest późnogotycka rzeźba Chrystusa Frasobliwego. Na uwagę zasługuje także kamienna ambona pochodząca z 1619

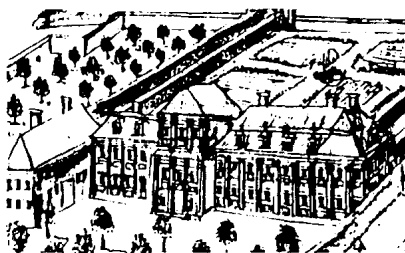
roku. Jej fundatorką była Anna von Rechenberg, pochodząca z magnackiego rodu, do którego w tym czasie należała Sława. Kazalnica ambony została wsparta na jońskiej kolumnie oplecionej winoroślą, stanowiącą symbol Chrystusa. Z zewnętrznej strony została ozdobiona siedmioma polami, na których przedstawione są sceny z Pisma św. W górnej części ambony, mającej w rzucie poziomym kształt gwiazdy, widoczne są: słońce, księżyc i gwiazdy, a wśród nich kometa z jaśniejącym ogonem, co nawiązywało do widocznej w 1607 r. komety Halleya.

Jest to kościół parafialny dekanatu Sława. Do parafii należą miejscowości: Sława, Ceglówka, Dębowo, Głuchów, Krępina, Kuźnica Głogowska, Lipinki, Lubogoszcz, Myszeniec, Przybyszów, Radzyń, Tarnów Jezierny, Tarnówek i Wróblów. Do 1945 r. kościół parafialny w archiprezbiteracie Schlawa (Sława). W 1929 r. w mieście mieszkało 636 katolików, 890 protestantów, 5 Żydów, 1 innowierca, 6 bezwyznaniowców. (Urszula Kulus)

Literatura: E. Frankę, Schlesiersee die Stadt am grössen See Schlesiens, Schlawa 1938; S. Kowalski, Miasta Środkowego Nadodrza dawniej, Zielona Góra 1994; A. Rösler, A. Gryca, 7 dni w Sławie, Warszawa 1991; Wschowa - miasto i powiat, Zeszyty Lubuskie, Zielona Góra 1973; Schematyzm diecezji gorzowskiej 1988 r.; F. X. Seppelt, Real Handbuch des Bistums Breslau, Breslau 1929.

Sława – pałac

Jest to najcenniejszy zabytek w mieście, położony jest nad jeziorem w południowo - zachodniej części miasta w bezpośredni sąsiedztwie średniowiecznego założenia miejskiego. Zespół pałacowy

składa się z pałacu, oficyny- Widok pałacu – XVII w. – F.B. Werner
ny oraz parku z relikdami ogrodu założonego w XVIII w.

Zamek będący siedzibą książęcego urzędnika powstał zapewne w XIV w.. Był to prawdopodobnie niewielki gród lub dwór drewniany. W 1468 r. zamek zakupił, za 1.000 marek, Melchior von Rechenberg, prawdopodobnie wtedy powstał budynek murowany. Od 1665 r. właścicielami miasta i pałacu zostaje rodzina Barwitzów baronów von Fernemont. W 1884 umiera ostatni potomek z męskiej linii von Fernemont Karol. Powstaje spór co do dziedzizdztwa pomiędzy rodzinami von Seckendorf i von Haugwitz. W 1886 r. Sąd Najwyższy we Wrocławiu przyznaje majątek Heinrichowi von Haugwitz. Rodzina jego pozostała właścicielem pałacu do końca II wojny światowej.

O wyglądzie średniowiecznego zamku - pałacu brak przekazów. Można jednak przyjąć że był podobny do zameczku w Borowie Polskim - rodowej siedziby Rechenbergów. W takim przypadku gotycki zamek w Sławie byłby niewielką jednotraktową budowlą piętrową z czterobocznym dziedzińcem otoczonym wysokim murem.

Historia nie podaje nic o tym aby pożary i kataklizmy które nawiedziły miasto dosięgły pałacu. Dopiero ogień który spopielił Sławę 26.VI.1721 r. sięgnął także do siedziby feuda-

łów, z której pozostały tylko mury.

Pozwoliło to Barwitzom na rozbudowanie swojej ciasnej i archaicznej na owe czasy budowli, wykorzystując jednak fragmenty murów spalonego pałacu. Prace trwały w latach 1732-1735. Nieznany projektant i budowniczy, kierując się wskazówkami inwestora wzniósł duży piętrowy pałac, w stylu barokowym, założony na planie wydłużonego prostokąta. Część starych murów wkomponowano w charakterze bocznego skrzydła, a z drugiej części urządzono oficynę gdzie zachowała się cylindryczna baszta, wewnątrz zaś grube mury i kopulaste sklepienia z lunetami w tejsze baszcie. Aby uniknąć monotonii wydłużonej bryły pałacu, architekt wyodrębnił część środkową przez jej podwyższenie o trzecią kondygnację oraz obustronne, ryzalitowe wysunięcie. Od frontu słabo zaznaczony ryzalit znajduje się także na północnym skraju elewacji. Stanowi on odpowiednik bocznego skrzydła przylegającego od południa. Elewacje pałacu rozczłonkowane zostały pilastrami wielkiego porządku, zdwojonymi na narożach i w partii środkowego ryzalitu. Ponadto zdobi je rzadko rozmieszczona sztukatorska dekoracja cęgowa i muszlowa. Duże płaszczyzny mansardowego dachu urozmaicają prostokątne lukarny.

W latach 1957-1969 przeprowadzono remont pałacu adaptując go na dom dziecka. W poprzednio dwutraktowej budowli przeprowadzono środkowy korytarz. Zachowano jednak część dawnego rozplanowania – dwukondygnacyjny salon, salę recepcyjną i dwubiegową klatkę schodową. Na dziedziniec prowadzi zdobiona, barokowa brama. Przed pałacem stoi barokowa figura św. Jana Nepomucena przeniesiona tu z rynku w czasach reformacji w 1743 r. (Paweł Łachowski)

Sława – powołanie organów Milicji Obywatelskiej

Pierwszym komendantem Posterunku Miejskiego M.O. w Sławie Śląskiej został Brunon Malcher, który przybył ze wsi Holendry koło Lginia. 2 lutego 1945 r. powołany on został na to stanowisko przez Franciszka Junga burmistrza Sławy. Posterunek Miejski M.O. mieścił się wtedy w budynku nr 18 przy Rynku. Milicjantami zostali Władysław Malcher i Józef Kasperski. Do pracy w milicji zgłaszali się wówczas najczęściej ludzie przypadkowi, w tym również „szabrownicy”, którzy w ten sposób usiłowali ułatwić sobie szaber. W trzy dni po kapitulacji twierdzy Głogów milicjanci z Posterunku Miejskiego w Sławie udali się rowerami do Głogowa w celu zebrania porzuconej przez Niemców broni i amunicji i uzupełnienia swojego uzbrojenia.

Po przeniesieniu władz powiatowych do Sławy zorganizowana została tutaj Komenda Powiatowa M.O. Komendantem Powiatowym mianowany został przybyły z Nowej Soli por. Władysław Osina-Palko. Wraz z nim przybył Michał Hainc, który został komendantem Posterunku Miejskiego. Posterunek przeniesiono wówczas do budynku Rady Miejskiej.

Kolejnym komendantem Posterunku Miejskiego w Sławie został Józef Stasiak. Milicjantami byli: Józef Stasiak, Antoni Grzanka, Jan Łabud, a później Jan Breś, Stanisław Opala, Ireneusz Dobraś i inni. Po odejściu Józefa Stasiaka komendantem Posterunku został Bruno Malcher, a potem Ireneusz Dobraś.

Komendantem Powiatowym M.O. był nadal Osina-Palko. Był on znienawidzony przez miejscową ludność, starał się też podporządkować sobie władze administracyjne. Ubierał się zawsze po cywilnemu i chodził z pejczem, którym bił nawet niezdyscyplinowanych milicjantów. Dopuścił się w końcu za-

Encyklopedia Ziemi Głogowskiej

bójstwa dwóch kolejarzy, za co został aresztowany i skazany na karę śmierci. Uciekł jednak z więzienia i prawdopodobnie opuścił granice Polski. Po nim Komendantami Powiatowymi M.O., został Bronisław Rułka, a następnie Karol Tabakiernik, który w 1947 r. przeniósł siedzibę Komendy do Głogowa. Posterunek Miejski w Stawie objął natomiast Romuald Augustyniak. (Andrzej Malinowski)

Źródło: Opracowano na podstawie relacji byłych milicjantów: Józefa Kasperskiego, Brunona Malchra i Antoniego Grzanki.

Sławskie księgozbiory

Kiedy podczas II wojny światowej naloty alianckie na duże miasta Niemiec wyrządziły szkody w zabudowie cywilnej, rozpoczęto masową ewakuację zasobów muzealnych oraz archiwów do małych miejscowości Rzeszy. W tych okolicznościach do Sławy dotarły, głównie z Berlina, ogromne księgozbiory oraz archiwalia, złożono je w miejscowym pałacu barokowym.

Zasoby te pochodziły z ogołoconych przez Niemców bibliotek i archiwów: polskich, innych podbitych krajów europejskich jak również, ratowanych przed nalotami - niemieckich. Wśród rękopisów były dokumenty polskich, czeskich i śląskich władców. Zgromadzono też archiwalia zdelegalizowanych łóż masonów (w tym dolnośląskich). Pieczę nad księgozbiorami miał Główny Urząd SS – Hauptamt, którego funkcjonariusze wyszukiwali między innymi listy adresowe polityków, działaczy partyjnych krajów podbitych oraz literaturę opisującą sposoby uśmiercania ludzi.

Po zajęciu Sławy przez Rosjan, w lutym 1945 r. księgozbiory wstępnie zabezpieczono. O ich dalszych losach miała zadecydować przybyła 10.IV.1945 r. komisja naukowców Uniwersytetu Poznańskiego pod przewodnictwem dra Ludwika Gocela. Pracownicy ci konsultowali się z naukowcami Uniwersytetu Jagiellońskiego, którzy na krótko odwiedzili Sławę. Znajdowane w zbiorze listy adresowe oraz skorowidze członków przedwojennych partii politycznych rekwirowali pracujący po cywilnemu funkcjonariusze UB.

Wielkość księgozbioru trudno ustalić (według Ludwika Stępczaka wynosiła ona od 200 tys. do 1 mln tomów). Wynika to z faktu, że część jego nie została przez komisję zewidencjonowana, ponadto dużo pozycji przeszło w ręce prywatne i UB. Sporo mniej wartościowych archiwaliów

pozostało w pałacu i w następnych latach uległo zniszczeniu.

Spisane woluminy w drewnianych skrzyniach wywieziono koleją, specjalnie podstawionymi wagonami towarowymi. Część zbiorów powróciła do przedwojennych właścicieli, natomiast pozostałe, np. śląskich i pomorskich łóż masonskich (około 80 tys. jednostek), przekazano archiwum w Ciężeniu pod Poznaniem. Główne prace komisji trwały do początku 1946 r., jednakże pracownicy uniwersyteccy odwiedzali Sławę służbowo do końca lat czterdziestych. (Artur Pacyga)

Źródła: L. Stępczak, Kronika Publicznej Szkoły Powszechnej w Sławie Śl. powiatu głogowskiego (oryginał w posiadaniu rodziny Stępczaków); Wywiad z J. Haczkowskim, „Nadodrże” R. XXXII, nr 18 z dnia 4-17.IX.1988 r..

Stępczak Ludwik

Ludwik Stępczak urodził się 9 maja 1909 r. w Wijewie, w rodzinie kupieckiej. W 1923 r. ukończył Publiczną Szkołę Powszechną w Wijewie, a w 1928 r. Państwowe Seminarium Nauczycielskie Męskie w Lesznie. Do Związku Nauczycielstwa Polskiego wstąpił w 1932 r. W latach 1928-1939 pracował na terenie Wielkopolski w szkołach powszechnych w: Bukowcu Górnym, Gninie, Kopankach i Lowyniu.

Służbę wojskową odbył w 1930 r. w Śremie, gdzie mianowany został na stopień podporucznika. Po wybuchu wojny w 1939 r. dowodził Samodzielną Kompanią Karabinów Maszynowych. Został ranny w okolicach Kutna. Z obozu jenieckiego w Łagiewkach zbiegł do rodzinnej wsi, gdzie jako pomocnik kupiecki doczekał w lutym 1945 r. wyzwolenia. Miał pięciu braci.

26 lutego 1945 r. Ludwik Stępczak uruchomił Publiczną Szkołę Powszechną w Wijewie, a następnie 2 czerwca 1945 r. pierwszą w powiecie głogowskim Publiczną Szkołę Powszechną w Sławie, której kierownikiem był do września 1947 r.. W 1946 r. zastępował kilkakrotnie inspektora oświaty. 25 listopada 1945 r. uruchomił w Sławie Śląskiej Publiczną Szkołę Doksztalającą - Zawodową, którą kierował do marca 1953 r. (uczył historii i geografii). 27 grudnia 1947 r. zawarł związek małżeński z Heleną Torge. Jego syn - Janusz jest oficerem, a córka Irena - technikiem - ekonomistą.

W 1948 r. Stępczak ukończył 3-letni Instytut Pedagogiczny o kierunku historii. W latach 1945-1947 napisał nieoce-

nioną dziś, kronikę sławskiej szkoły powszechnej, w której ukazał wydarzenia mające miejsce w Sławie. W 1952 r. został przez pracowników aparatu partyjnego oskarżony o klerykalizm, złą postawę wobec władzy ludowej. Mając zakaz pracy z młodzieżą od marca 1953 r. pracował jako księgowy w tartaku. Od 1954 r. prowadził zajęcia muzyczne jako instruktor śpiewu w Państwowym Domu Dziecka i Społecznym Ognisku Muzycznym. Nie szczędził czasu na pracę społeczną między innymi inicjował akcje charytatywne, prowadził chór szkolny i kościelny, pisał artykuły krajoznawcze do gazet lokalnych oraz kronikę kościelną parafii sławskiej. 1 września 1955 r. powrócił do pracy w szkole podstawowej jako nauczyciel. Zmarł nagle na skutek wylewu krwi 20 kwietnia 1957 r.. Dziesięć dni później Komisja Rehabilitacyjna przy Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze uznała zarzuty wysuwane przeciwko niemu za bezpodstawne i udzieliła mu pełnej rehabilitacji. (Artur Pacyga)

Źródła: Akta personalne i notatki L. Stępczaka w posiadaniu rodziny; L. Stępczak, Kronika Publicznej Szkoły Powszechnej w Sławie Śląskiej 1945-1947 (manuskrypt); Wywiady przeprowadzone z: H. Stępczak, I. Grabowską i Cz. Pacygą.

Towarzystwo Przyjaciół Sławy

5 czerwca 1991 r. z inicjatywy burmistrza Ryszarda Grycy, dyrektora Lubuskiego Spółdzielczego Banku Gospodarczego Marka Skuriaty, dyrektora Gminnego Ośrodka Kultury Eugeniusza Kowalskiego i innych, zostało powołane stowarzyszenie oparte na społecznej, bezinteresownej działalności grupy osób pod nazwą Towarzystwo Przyjaciół Sławy. Do władz Towarzystwa wybrano: na stanowisko przewodniczącej - Bożenę Polańską, I wiceprzewodniczącej - Izabelę Wróblewską, II wiceprzewodniczącego - Zbigniewa Topolana, sekretarza - Lidę Kaminiarz, skarbnika - Andrzeja Muszkieta i członków zarządu: Tadeusza Cegielskiego, Kazimierza Wawrzyniaka, Stanisława Matczaka i Urszulę Drożdżyńską. Towarzystwo skupia w swoich szeregach 52 członków, mieszkańców Stawy i okolicy, tych wszystkich, którym nie są obojętne problemy związane z rozwojem kultury, dobrem publicznym, szacunkiem dla tradycji i rozwojem turystycznym regionu. Celem Towarzystwa jest: podejmowanie inicjatyw lokalnych dotyczących żywotnych spraw mieszkańców, kultywowanie tradycji lokalnych, działanie na rzecz edukacji regionalnej, ochrony krajobrazu kulturowego, walka o zdrowe warunki życia, kształtowanie świadomości estetycznej społeczeństwa, propagowanie zdrowego i racjonalnego wykorzystania czasu wolnego, reprezentowanie interesów mieszkańców w instytucjach samorządowych i innych. Towarzystwo współpracuje z regionalnymi instytucjami oświaty i kultury, Ligą Ochrony Przyrody, Towarzystwem Turystyczno Krajoznawczym oraz z podobnymi towarzystwami z sąsiednich regionów.

Jedną z ważniejszych inicjatyw Towarzystwa było zorganizowanie w pierwszy weekend sierpnia „Jarmarku Sławskiego”, który odtąd wszedł na stałe do kalendarza imprez gminnych. W ramach tego jarmarku Towarzystwo orga-

nizuje wystawy fotograficzne, wystawy psów nierasowych, loterie fantowe, konkursy rodzinne, konkursy wiedzy krajoznawczej, piesze wycieczki w okolice Sławy i giełdę minerałów.

W zakresie ekologii członkowie Towarzystwa organizują akcje porządkowe w parku miejskim i na cmentarzu. Aktywnie uczestniczą w akcji „sprzątanie świata”. Wspólnie z LOP organizowane są konkursy na najładniejszy ogród kwiatowy i najbardziej ukwiecony balkon lub okno. W ramach popularyzacji wiedzy o regionie wygłaszane są odczyty, prelekcje i wystawy fotografii.

W okresie sezonu letniego działalność Towarzystwa skierowana jest głównie na turystów i w związku z tym uruchomiony został w lokalu TPS przy ul. Wschowskiej 1 punkt Informacji Turystycznej gdzie turyści mogą uzyskać informacje na temat bazy noclegowej, żywieniowej, tras turystycznych, a także nabyć mapy, foldery, widokówki oraz pamiątki.

TPS stale współpracuje z Towarzystwem Ziemi Głogowskiej. Planowane są wspólne prelekcje, a być może również wspólne wydawnictwa. (Bożena Polańska)

Wykaz autorów EZG:

Roman Bochanyś
Antoni Bok
Janusz Chutkowski
Janusz Cieřlik
Józef Cwynar
Krzysztof Czapla
Krzysztof Demidziuk
Jerzy Dymytryszyn
Piotr Gierczak
Gustaw Goliński
Marek Robert Górniak
Zenon Hendel
Jerzy Herman
Dariusz Hybel
Jerzy Jankowski
Stanisław Krasnowski
Sławomir Krawczyk
Irena Kubiak
Urszula Kulus
Andrzej Kurzak
Paweł Łachowski
Sylvia Malcher
Andrzej Malinowski
Bogusław Mielcarek
Krzysztof Motyl
Krzysztof Nowak
Artur Pacyga
Bożena Polańska
Antoni Przybysz
Rafał Rokaszewicz
Zbigniew Rybka
Andrzej Sadowski
Jerzy Sadowski
Ryszard Sieledczyk
Magdalena Świdorska
Bronisław Umiński
ks. Aleksander Walkowiak
Izabela Wróblewska
Andrzej Zawicki
Krzysztof Zawicki